

M.S. Groenhuijsen

Hervorming van het strafprocesrecht met het oog op belangen van het slachtoffer: “we ain’t seen nothing yet”

1. Het is eigenlijk betrekkelijk snel gegaan. Vele decennia lang stuitte de met enige regelmaat naar voren gebrachte aanbevelingen om de positie van slachtoffers in het strafgeding te verbeteren op een onzichtbare muur van weerstand. Voor de gevestigde academische orde in het strafrecht was het een onderwerp waar je, zoals we het nu zouden zeggen, geen prioriteit aan gaf. Voor de wetgever gold hetzelfde en in de rechtspraak - die van nature meer conserverende dan vernieuwende elementen te zien geeft - was er op dit punt nauwelijks een behoefte aan ingrijpende veranderingen.

Welnu, die veranderingen zijn er toch gekomen. In een tijdsbestek van nauwelijks 20 jaar is het slachtoffer ‘geëmancipeerd’.¹ Het strafprocesrecht is ingrijpend aangepast. In de jaren tachtig van de vorige eeuw kwamen er nieuwe beleidsregels (richtlijnen Vaillant etc.) en de kroon op het werk werd gevormd door de regelgeving-Terwee. Interessant is vooral dat de grondgedachten achter de desbetreffende voorschriften in wetenschappelijke kring een vrij breed draagvlak hebben verworven. De literatuur over dit onderwerp wordt tegenwoordig geschreven door vertegenwoordigers van vrijwel alle juridische faculteiten en geeft - hoewel op allerlei onderdelen kritisch, zoals het hoort - een overwegend positieve grondhouding te zien.² Illustratief hiervoor is bijvoorbeeld het werk van een vooraanstaand vakgenoot als ‘t Hart, die aanvankelijke scepsis³ heeft overwonnen en vervolgens belangrijke bijdragen heeft geleverd aan de theoretische fundering van een grotere participatie van slachtoffers in de strafrechtsbedeling.⁴

Het valt op dat de strekking van de wetenschappelijke meningsvorming in ons land ook in een ander opzicht enigszins lijkt te convergeren. De teneur van de commentaren zou ik als volgt willen samenvatten. We zijn van ver gekomen (het slachtoffer als vergeten persoon), en het is goed dat dit is veranderd. En: er is al veel verbeterd, maar er blijft nog veel te doen. Het basispatroon van de regelgeving is zo ongeveer op orde - en ook: in orde - maar in de juridische finesse⁵ en in de toepassing⁶ zijn er nog aanmerkelijke problemen te overwinnen.

---

¹R. Kool, ‘Uit de schaduw: de emancipatie van het slachtoffer binnen de strafrechtspleging’, *Justitiële Verkenningen* 1999/5, p. 60-73.

²Natuurlijk moet hier de principieel afwijkende mening worden vermeld van Y. Buruma, *De aandacht van de strafrechter*, Oratie Nijmegen, Deventer: Gouda Quint 1996.

³A.C. ‘t Hart en M.J.H.J. de Vries-Leemans, ‘Voeging van de civiele partij in strafzaken - Enige materieelrechtelijke aspecten’, *D & D* 1981, p. 628-643.

⁴A.C. ‘t Hart, *Openbaar Ministerie en rechtshandhaving*, Arnhem: Gouda Quint 1994, p. 280-285 (vgl. ook p. 209-265); idem, ‘Straf, recht en waarden’, in: M. Moerings e.a. (red.), *Hoe punitief is Nederland?*, Arnhem: Gouda Quint 1994, p. 31-44; en idem, *De Meerwaarde van het Strafrecht*, Den Haag: SDU 1997, p. 116 e.v.

⁵Renée Kool en Martin Moerings, *De Wet Terwee. Evaluatie van juridische knelpunten*, Deventer: Gouda Quint 2001.

⁶B&A-rapport *Evaluatie van de regelgeving Slachtofferzorg*, 2001.

Voor een deel moet het dus gaan om verfijning van de normen, voor een ander deel resteren er vooral implementatievraagstukken. De tamelijk brede instemming met het grondpatroon van het huidige recht berust onder andere op de omstandigheid dat de Nederlandse regelgever er met zorg voor heeft gewaakt dat de promotie van slachtofferbelangen niet rechtsevenredig afbreuk heeft gedaan aan de belangen van verdachten en van daders. Slachtofferemancipatie mag nooit ten koste gaan van een eerlijk proces voor de verdachte en dient op geen enkele wijze afbreuk te doen aan een zorgvuldige beoordeling van de strafzaak.⁷ Hieruit vloeit volgens velen tevens voort dat de grens van de slachtofferemancipatie nu wel zo ongeveer is bereikt. Het is mooi dat we enig grof onrecht hebben ingeperkt, maar veel verder moeten we niet gaan.⁸ Niet zelden berust dit standpunt nog steeds op de achterliggende gedachte dat het slachtoffer eigenlijk alleen een rol zou moeten spelen in het kader van particulier schadeherstel. De wet-Terwee wordt dan vooral gezien als een handig middel om een civielrechtelijk incident op een proceseconomische wijze af te kunnen doen in het verband van het strafgeding.

Aldus kan volgens mij in enkele hoofdlijnen de ‘state of the art’ op dit terrein worden geschetst. In dit editorial zal ik betogen dat de situatie onlangs drastisch is veranderd door het Kaderbesluit van de Raad van de Europese Unie van 15 maart 2001 inzake de status van het slachtoffer in de strafrechtelijke procedure.⁹

2. Over de achtergrond van het genoemde kaderbesluit moet ik hier noodgedwongen kort zijn. Tijdens de Europese Raad te Tampere in oktober 1999 kwamen de regeringsleiders tot de conclusie dat “minimumnormen moeten worden opgesteld inzake de bescherming van slachtoffers van misdrijven, in het bijzonder inzake de toegang tot de rechter (...) en hun rechten op schadevergoeding, met inbegrip van de proceskosten. Voorts moeten nationale programma’s worden uitgewerkt ter financiering van al dan niet van de overheid uitgaande maatregelen voor hulp aan en bescherming van slachtoffers.”¹⁰ Dit mandaat is vervolgens

---

⁷Zie mijn ‘Mensenrechten van slachtoffers van delicten en verdachten in het strafproces’, in: C.H. Brants, C. Kelk, M. Moerings (red.), *Er is meer. Opstellen over mensenrechten in internationaal en nationaal perspectief*, Deventer: Gouda Quint 1996, p. 169-179; en N.J.M. Kwakman, ‘De mateloosheid van de solidariteit: het onvermijdelijke gevolg van een slachtoffergericht strafproces?’, *RM Themis* 1999, p. 183-193; alsmede R.S.B. Kool, ‘Op zoek naar de grens. Een verkenning van de positie van het slachtoffer in het strafproces’, in: C.H. Brants, P.A.M. Mevis, E. Prakken (red.), *Legitieme strafvordering. Rechten van de mens als inspiratie in de 21ste eeuw*, Antwerpen/Groningen: Intersentia Rechtswetenschappen 2001, p. 157-172.

⁸Zo versta ik bijvoorbeeld C. Kelk, ‘De Wet-Terwee op de weegschaal’, *D & D* 2001, p. 347-352 (“Bovendien is de vraag bepaald discutabel in hoeverre een nóg structurelere verankering van de positie van het slachtoffer in het strafproces wenselijk is...”, die overigens terecht toevoegt dat zo iets alleen zou kunnen als eerst meer *know how* is verzameld en als “de legitimatie en de grondslagen daarvan (...) verder (...) worden doordacht”)

⁹2001/220/JBZ. Dit is voorzover mij bekend tot nog toe het meest ingrijpende kaderbesluit op strafrechtelijk gebied; die omstandigheid rechtvaardigt een iets langer editorial dan gebruikelijk is in dit tijdschrift.

¹⁰*Conclusies van het voorzitterschap*, Europese Raad van Tampere, 15 en 16 oktober 1999, SN 200/99, conclusie 32. In deze conclusie wordt teruggegrepen op een ‘mededeling’

uitgewerkt in het kaderbesluit.

In de considerans wordt in een notendop uiteengezet waar het vooral om gaat: “Er is een *onderlinge aanpassing* nodig van de voorschriften en praktijken met betrekking tot de *status* en de voornaamste rechten van het slachtoffer, met bijzondere aandacht voor het recht van het slachtoffer met *respect* te worden bejegend, te *spreken* en *geïnformeerd* te worden, te *begrijpen* en *begrepen te worden*, en *beschermd* te worden in de verschillende fasen van de procedure ...” (mijn curs.; MSG). Met ‘onderlinge aanpassing’ wordt convergentie van regelgeving (“approximation”) bedoeld. Ten aanzien van de ‘status’ van slachtoffers biedt het document verder weinig houvast. In dit verband is alleen van belang dat de considerans stipuleert dat de lidstaten niet verplicht zijn de slachtoffers een behandeling te garanderen die gelijkwaardig is aan die van de procespartijen.¹¹ De EU beschouwt het slachtoffer niet als partij in het strafgeding: een opvatting die aansluit bij de inzichten die tot nog toe in Nederland domineren.¹² De inhoudelijke rechten die zijn genoemd worden vervolgens uitgewerkt in de bijzondere bepalingen van het kaderbesluit. Ik vat ze kort samen en vermeld de verhouding tot de bestaande situatie in ons land.

Art. 2 waarborgt het recht om met gepast respect voor de persoonlijke waardigheid te worden bejegend (lid 1). Bijzonder kwetsbare slachtoffers moeten een specifieke behandeling kunnen krijgen die zo goed mogelijk aan hun situatie beantwoordt (lid 2). Respect is moeilijk via een wettelijke instructienorm af te dwingen. Niettemin kan het geen kwaad om de bestaande verplichtingen voor politie en OM op dit punt (richtlijnen slachtofferzorg) uit te breiden naar de zittende magistratuur. De speciale voorziening in lid 2, die onder andere betrekking heeft op jeugdigen en mensen met een mentale handicap, vergt waarschijnlijk aanpassingen van de Nederlandse regelgeving.

In art. 3 wordt enerzijds het recht van het slachtoffer vermeld om tijdens de procedure gehoord te worden en bewijs bij te dragen (lid 1), maar wordt anderzijds gewaarborgd dat hij niet onnodig vaak zal worden gehoord (lid 2). Dit sluit goed aan bij de praktijk van ons procesrecht.

Art. 4 regelt het recht op informatie. De inlichtingen die aan het slachtoffer moeten worden verstrekt, hebben ten minste betrekking op de volgende onderwerpen: hulp, bescherming, juridisch advies en rechtsbijstand, schadeloosstelling, gedurende de procedure genomen strafrechtelijke beslissingen, en - onder voorwaarden - de invrijheidstelling van de dader. Het is duidelijk dat een slachtoffer niets heeft aan rechten als hij die niet kent of geen weet heeft van het feit dat de voorwaarden voor uitoefening daarvan zijn vervuld. Maar het is evenzeer evident dat hier een opdracht aan de lidstaten wordt verstrekt met logistieke dimensies die het voorstellingsvermogen tarten.

Art. 5 biedt waarborgen in verband met de communicatie. Op de achtergrond speelt hier een doorslaggevende rol dat het kaderbesluit vooral is ontworpen vanuit de (additionele) problemen die zich voordoen wanneer een onderdaan van de ene lidstaat in een andere

---

van de Europese Commissie eerder in dat jaar: *Crime Victims in the European Union - Reflexions on Standards and Action*, Communication to the European Parliament, the Council, and the Economic and Social Committee, Brussels 14 July 1999, COM (1999) 349.

¹¹Strikt genomen is dit overigens een merkwaardige en duistere overweging.

¹²Voor de goede orde: in artt. 6 en 7 wordt tweemaal gesproken over het “slachtoffer met de status van partij”. In deze gevallen wordt gerefereerd aan de situatie van voeging als civiele partij.

lidstaat slachtoffer wordt van een misdrijf.¹³ De procedure moet zo worden ingericht dat er zo weinig mogelijk communicatieproblemen ontstaan. Dit is vooral verdragstaal om te onderstrepen dat de tolkenvoorziening voor slachtoffers in het gehele strafgeding op gelijk niveau dient te staan als ten aanzien van verdachten het geval is. Op dit moment voldoet geen enkel Europees land aan deze maatstaf. Een bepaling met forse begrotingstechnische gevolgen.

Hetzelfde geldt voor het recht op - kosteloos - juridisch advies en (dito) rechtsbijstand als bedoeld in art. 6, ook al zijn deze aanspraken aan enkele beperkingen onderworpen.

Een slachtoffer dat optreedt in de hoedanigheid van benadeelde partij of als getuige, krijgt de mogelijkheid om de kosten vergoed te krijgen die hieruit voortvloeien (art. 7). Het zal interessant zijn om te zien hoeveel vrijheid de Unie aan de lidstaten zal laten bij het stellen van nadere voorwaarden aan en beperkingen bij deze basisregel.¹⁴

Art. 8 regelt het cruciale recht op bescherming. Het eerste lid (uitgewerkt in lid 2) spreekt van een 'passend niveau van bescherming' van het slachtoffer en diens naasten, met name wat betreft hun veiligheid en de bescherming van hun persoonlijke levenssfeer wanneer er naar het oordeel van de autoriteiten een ernstige dreiging van wraakacties bestaat of er sterke aanwijzingen zijn dat de persoonlijke levenssfeer ernstig wordt aangetast. Ik verwacht in concrete strafzaken nogal wat interpretatiekwesaties over de vraag wat een behoorlijk niveau van bescherming zal zijn. Daarbij is een complicerende factor dat vaak pas onomstotelijk duidelijk wordt dat er een reële dreiging van wraak is als het gevaar zich al heeft gerealiseerd. Lid 3 is daarentegen glashelder: de lidstaten moeten waarborgen dat contact tussen slachtoffers en daders in gerechtshoeven vermeden kan worden. Toegevoegd wordt dat dit zonodig aparte wachtruimtes voor slachtoffers vereist. Andere landen (met name Engeland) hebben al laten zien dat dit uitvoerbaar is. Maar het vergt aandacht, tijd en investeringen.¹⁵

Art. 9 schrijft voor dat de strafrechtelijke procedure het slachtoffer de mogelijkheid

---

¹³Dit blijkt ook uit art. 11, dat speciaal voor deze situatie is geschreven. Lidstaten worden verplicht die aanvullende problemen zo beperkt mogelijk te houden. Daartoe moet het slachtoffer in het bijzonder in de gelegenheid worden gesteld om direct na het delict een verklaring af te leggen; bij getuigenverhoor moet zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van videoconferenties en telefoonconferenties; en het slachtoffer moet in geval van een klachtdelict de klacht kunnen indienen bij de bevoegde autoriteiten van het land van zijn eigen woonplaats.

¹⁴Het is genoegzaam bekend dat slachtoffers die als getuigen moeten optreden thans slechts een vrij klein deel van de feitelijk daaraan verbonden kosten vergoed krijgen.

¹⁵Lid 4 tenslotte vereist in feite een uitvoerige toelichting en leent zich daarom minder goed voor inpassing in een editorial. Het luidt: "Elke lidstaat waarborgt dat wanneer slachtoffers, vooral de kwetsbaarste, beschermd moeten worden tegen de gevolgen van hun verklaringen ter terechtzitting, zij op grond van een rechterlijke beslissing hun verklaringen kunnen afleggen onder omstandigheden waaronder dat doel bereikt kan worden, met behulp van elk middel dat verenigbaar is met de grondbeginselen van zijn recht." Het gaat hier kort gezegd om het beschermen van een getuige door een scherm in de rechtszaal te plaatsen, de getuige in een andere kamer te horen met rechtstreekse geluidverbinding met de rechtszaal, etc.

moet bieden een beslissing te krijgen omtrent de schadeloosstelling door de dader (lid 1).¹⁶ Voorts is het verplicht om maatregelen te treffen om ervoor te zorgen dat de dader het slachtoffer voldoende schadeloos stelt (lid 2). De achtergrond hiervan is gelegen in de bekende executieproblemen bij toegewezen vorderingen van de benadeelde partij. Het kaderbesluit stimuleert hier executiemodellen zoals bijvoorbeeld ons land die kent bij de schadevergoedingsmaatregel. En aan het slachtoffer toebehorende voorwerpen die in beslag zijn genomen, moeten “onverwijld” aan het slachtoffer worden teruggegeven, tenzij dit in het kader van de procedure “volstrekt onmogelijk” is (lid 3). Hier wordt onmiskenbaar een strengere maatstaf aangelegd dan thans in het Nederlandse procesrecht het geval is (artt. 116 en 353 Sv).

Art. 10 is tamelijk verrassend te noemen. Het bepaalt dat elke lidstaat zorgt voor de bevordering van *bemiddeling* in strafzaken. Deze rechtstreekse steun voor het fenomeen ‘mediation’ past in de huidige tijdgeest¹⁷, maar heeft - gelet op de in verhouding met andere bepalingen opvallend vrijblijvende formulering - op de korte termijn waarschijnlijk weinig meer dan symbolische waarde.

De overige artikelen hebben een faciliterend karakter. In art. 12 wordt gerept van “ondersteunende netwerken” die op dit terrein de samenwerking tussen de betrokken lidstaten kunnen bevorderen; art. 13 stimuleert de slachtoffer*hulp* zoals die in Nederland door private organisaties wordt geboden alsmede de slachtoffer*zorg* door politie en justitie als voorgeschreven in de desbetreffende circulaire; art. 14 gaat over slachtoffergerichte beroepsopleidingen van officials die in de strafrechtsketen met slachtoffers in contact komen; en art. 15 tenslotte spoort in meer algemene zin aan om “geleidelijk de voorwaarden te scheppen die nodig zijn om te trachten secundaire victimisatie te voorkomen en onnodige druk op het slachtoffer te vermijden”.

3. Een kaderbesluit van de Europese Unie bevat dwingend recht.¹⁸ Anders dan het geval was bij eerdere supranationale documenten op dit terrein¹⁹ gaat het hier niet om adviezen of aanbevelingen met vooral een hoge evocatieve waarde, maar om een uitgewerkt patroon van - veelal inhoudelijk bepaalde - dwingende normen waaraan de Nederlandse wetgeving zich zal

---

¹⁶Waar dan weer - weinig inzichtelijk - aan wordt toegevoegd: “tenzij de nationale wet in bepaalde gevallen bepaalt dat de schadeloosstelling in een ander kader geschiedt”.

¹⁷Zie o.a. C.P.M. Cleiren, *Geding buiten geding. Een confrontatie van het geding voor de strafrechter met strafrechtelijke ADR-vormen en mediation*, Oratie Leiden, Deventer: Gouda Quint 2001.

¹⁸Het onderhavige besluit is aangenomen krachtens Titel VI van het Verdrag betreffende de Europese Unie (met als opschrift Bepalingen inzake politieke en justitiële samenwerking in strafzaken). Zie omtrent de juridische status van een kaderbesluit art. 34 lid 2 sub b van het verdrag: “Kaderbesluiten zijn verbindend voor de lidstaten ten aanzien van het te bereiken resultaat, doch aan de nationale instanties wordt de bevoegdheid gelaten vorm en inhoud te kiezen. Zij hebben geen rechtstreekse werking”. Zie ook G.J.M. Corstens, ‘Strafrechtspleging na het Verdrag van Amsterdam’, *NJB* 1999, p. 803-808, m.n. p. 806.

¹⁹De meest bekende zijn de *United Nations Declaration on the Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power* (1985) en de *Council of Europe Recommendation on the Position of the Victim in the Framework of Criminal Law and Procedure* (1985).

moeten conformeren. En de zaak kan niet op de lange baan worden geschoven. Het kaderbesluit bepaalt dat de nodige nieuwe voorschriften voor het overgrote deel in werking moeten treden uiterlijk op 22 maart 2002.²⁰

Wat hiervan te denken? Om met het tijdspad te beginnen: de gestelde termijn voor invoering van de veranderingen lijkt mij onrealistisch. En onverstandig. Als we zien hoe ingrijpend sommige van de bepalingen zijn, dan is een zorgvuldige voorbereiding van nieuwe nationale regels een eerste vereiste. Dat kost tijd. Het daadwerkelijk nemen van die benodigde tijd is evenwel gerechtvaardigd, al was het alleen maar omdat juist op dit gebied het volstrekt onverantwoord zou zijn om nieuwe wetgeving in te voeren waardoor bij slachtoffers verwachtingen worden gewekt die later niet ingelost kunnen worden. Dat is een van de meest bekende oorzaken van secundaire victimisatie.²¹

Dan de inhoud. Het kaderbesluit is vrij snel tot stand gebracht, en de inhoud wekt de indruk alsof de ontwerpers niet steeds in volle omvang zicht hebben gehad op de beleidsmatige, de organisatorische en de wetstechnische implicaties van de opgenomen normen. Voor een (te) belangrijk deel zal die taak daarom moeten worden overgenomen door de nationale wetgever. Een voorbeeld van een vraag die de ontwerpers niet onder ogen lijken te hebben gezien, is de kwestie van de sancties op verzuimen de slachtofferrechten na te leven. Wat moet er gebeuren als een slachtoffer ontoereikend wordt geïnformeerd of beschermd? Wat als hem rechtsbijstand wordt onthouden of als zijn aanspraak op schadevergoeding onvoldoende wordt gehonoreerd? Moet er een sanctie worden gevonden binnen het verband van het strafgeding (aanhouding van de zaak, rechtsmiddelen), of kan er worden volstaan met redres in een andere omgeving (schadeloosstelling door de overheid, terugval op de civiele rechter)? Hetzelfde geldt ten aanzien van andere aspecten van de vormgeving van de voorziene rechten.²² Waar moeten ze worden neergelegd? Welke rechten verdienen een plaats in het wetboek van strafvordering en welke kunnen in 'lagere' regelgeving worden ondergebracht? In welke gevallen zijn ze van toepassing? Nadere voorwaarden en eventuele uitzonderingen zullen moeten worden afgebakend.

Het kaderbesluit biedt in al deze opzichten dus niet het laatste woord. Maar het plaatst wel piketpalen die het speelveld beperken. Zo staan nu enkele zaken vast die duidelijk afwijken van het perspectief dat ten grondslag ligt aan de wet-Terwee. Daarmee komt het in de inleidende beschouwingen beschreven standpunt op losse schroeven te staan. Het lijkt niet langer mogelijk om de hervormingen van het strafprocesrecht met het oog op slachtofferbelangen als een gesloten boek of een afgerond hoofdstuk te beschouwen. Integendeel: in sommige opzichten moet het echte werk nog beginnen. We ain't seen nothing yet!

Het belangrijkste is waarschijnlijk dat het slachtoffer definitief moet worden erkend als een zelfstandige actor binnen de strafrechtelijke procedure. Het slachtoffer is een

---

²⁰Aldus art. 17. Voor wat betreft de artikelen 5 en 6 is de termijn gesteld op 22 maart 2004, en voor art. 10 is de limiet 22 maart 2006.

²¹Zie daarover mijn opstel 'The development of victimology and its impact on criminal justice policy in The Netherlands', in: Ezzat Fattah & Tony Peters (eds.), *Support for crime victims in a comparative perspective*, Leuven: Leuven U.P. 1998, p. 37-54.

²²Hoe belangrijk - en hoe moeilijk - dit type uitwerkingsvragen is blijkt o.a. uit de beschouwing van A. Beyer, 'Hoe poreus worden de muren van het strafvorderlijke systeem? De second opinion in het opsporingsonderzoek', in: Brants/Mevis/Prakken, a.w. p. 156.

betrokkene²³ in het geding en heeft krachtens de aard van dat geding een *publiekrechtelijke hoedanigheid*. Het behartigen van het belang van het slachtoffer is een *algemeen belang* dat mede bepalend is voor de kwaliteit van het strafproces. Dit lijkt mij essentieel, omdat de invulling van het recht op participatie rechtstreeks samenhangt met het *doel* dat wordt toegekend aan de inmenging van participanten in de procedure.²⁴ De consequenties zijn verstrekkend. Ik noem twee voorbeelden. Ten eerste zijn de vermogensrechtelijke aspecten van de inbedding van slachtofferrechten ondergeschikt van aard ten opzichte van het ruimere strafrechtelijke perspectief. Participatie, erkenning en respect zijn van groter gewicht dan een particuliere genoegdoening in geld. Ten tweede: zelfs wanneer gedurende de procedure aandacht wordt besteed aan schadeherstel, geschiedt dit in een publiekrechtelijke omgeving en worden publieke doelstellingen nagestreefd. Deze inzichten vergen een nieuwe dogmatische doordenking²⁵ en een systematische uitwerking. In elk geval volgt hieruit dat het weinig zinvol is - behalve wanneer het om kleinere technische deelproblemen gaat - om de positie van slachtoffers in het strafproces vanuit een *civielrechtelijke* invalshoek te blijven benaderen.²⁶ Uitvoerig vergelijkend onderzoek laat zien dat ook in het buitenland de grootste problemen met effectieve slachtofferemancipatie ontstaan wanneer schadeherstel in het strafproces vanuit een privaatrechtelijke oriëntatie wordt gezien.²⁷

Mijn laatste conclusie is vooral praktisch van aard. Thans is bij de Tweede Kamer aanhangig een initiatiefwetsvoorstel Dittrich omtrent de invoering van spreekrecht voor slachtoffers en nabestaanden.²⁸ Op zichzelf genomen past zo'n spreekrecht - mits in technisch opzicht vakbekwaam uitgewerkt, *quod non* - in de gedachtengang die hiervoor is geschetst. Tegen de achtergrond van het voorgaande ligt het niettemin voor de hand om dit wetsvoorstel (pas) te behandelen in het bredere verband van een samenhangend en afgewogen pakket maatregelen waarin uitvoering wordt gegeven aan de standaard die ons is opgelegd in het kaderbesluit van de Europese Unie.

---

²³Het slachtoffer is een 'betrokkene' en een zelfstandige 'actor' in het geding. Deze erkenning als rechtssubject blijft principieel iets anders dan hem de positie van 'partij' in de strafzaak toekennen. Vgl. mijn bijdrage 'Victims' Rights in the Criminal Justice System: A Call for more Comprehensive Implementation Theory', in: Jan J.M. van Dijk et al (eds.), *Caring for Crime Victims*, Monsey, New York: Crimininal Justice Press 1999, p. 85-114, m.n. p. 108.

²⁴Zo ook Chrisje Brants en Stewart Fields, in deze vorm aangehaald door A. Beijer, a.w. p. 143.

²⁵Een begin hiervan is te vinden in de twee eerste deelrapporten van het onderzoeksproject Strafvordering 2001. De uitwerking moet volgen in de tweede helft van dit project. Zie ook N.J.M. Kwakman, t.a.p.

²⁶Zie o.a. W. Reehuis, *Schadevergoeding in het strafrecht*, Oratie Groningen, Deventer: Kluwer 1992; en W.H. Vellinga, 'De benadeelde partij in het strafproces vanuit civielrechtelijk perspectief', *Verkeersrecht* 2001, p. 97-106.

²⁷Dit is een van de belangrijkste bevindingen van M.E.I. Brienen en E.H. Hoegen, *Victims of Crime in 22 European Criminal Justice Systems*, diss. Tilburg, Nijmegen: WLP 2000.

²⁸Ingediend op 15 maart 2001, kamerstukken 27 632.